

UDC 739.1(477.81)''9/2''(045)
DOI 10.32461/2226-3209.4.2024.322870

Цитування:

Sabadash Ju. (2024). Peculiarities of Jewellery Art of Kyivan Rus (Treasures of the X–XIII Centuries from Rivne Region). National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald: Science journal, 4, 179–183 [in English].

Сабадаш Ю. С. Традиції ювелірного мистецтва Київської Русі (на прикладі скарбів X–XIII ст. з Рівненщини). *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв* : наук. журнал. 2024. № 4. С. 179–183.

Sabadash Julia,
Dr. of Culture Studies, Professor,
Professor at the Department of Cultural Studies
and Information Activities,
Mariupol State University
<https://orcid.org/0000-0001-5068-7486>
juliasabadash2005@gmail.com

**PECULIARITIES OF JEWELLERY ART OF KYIVAN RUS
(TREASURES OF THE X–XIII CENTURIES FROM RIVNE REGION)**

The purpose of the article is to examine the peculiarities of the development of jewellery art in Kyivan Rus on the example of the unique findings of 1971 and 1975 of the Torhovytsia and Dorohobuzh treasures of X–XIII centuries in the Rivne region. **The research methodology** is based on the application of historical and cultural, systematic, chronological, classification, terminological, comparative, and analytical methods, which allows the author to reveal the peculiarities of the development of jewellery art of Kyivan Rus on the example of the findings of the Torhovytsia and Dorohobuzh treasures of X–XIII centuries from the Rivne region. **The scientific novelty** of the study lies in the generalisation and systematisation of the research of cultural monuments of jewellery art of Rus using the historical and cultural method, which combines the analysis of the development of jewellery art on the example of the archaeological artefacts of the Torhovytsia and Dorohobuzh treasures of X–XIII centuries in the Rivne region. **Conclusions.** The development of jewellery art in Kyivan Rus is largely illustrated by the discovery of treasures that included women's and men's jewellery — products made of precious metals. Among the unique monuments of this type discovered over the past forty years in Ukraine on the lands of Southwestern Rus (the modern territory of the western regions of Ukraine), two treasures of ancient Rus objects from the Rivne region stand out: accidentally found by students of the Torhovytsia secondary school in the Mlyniv district on 25 March 1971 and transferred to the Rivne Museum of Local Lore; discovered in 1975 in a dwelling 3–A of XIII century during an archaeological study of the ancient settlement of the chronicle city of Dorohobuzh in Dorohobuzh village, Hoshcha district, by an archaeological expedition of the Rivne Museum of Local Lore. It can be argued that in the times of Kyivan Rus, jewellery art using art metal reached high skill and sophistication, which were continued in various forms of traditional and contemporary Ukrainian decorative and applied art.

Keywords: Kyivan Rus, Southwestern Rus lands, jewellery art, art metal, Torhovytsia and Dorohobuzh treasures, treasure items, dating of treasure items, decorative and applied arts of Rus-Ukraine.

Сабадаш Юлія Сергіївна, доктор культурології, професор, професор Маріупольського державного університету

Традиції ювелірного мистецтва Київської Русі (на прикладі скарбів X–XIII ст. з Рівненщини)

Мета статті – дослідити особливості розвитку ювелірного мистецтва в Київській Русі на прикладі унікальних знахідок 1971 і 1975 рр. Торговицького і Дорогобузького скарбів X–XIII ст. на Рівненщині. **Методологія дослідження** полягає в застосуванні історико-культурного, системного, хронологічного, класифікаційного, термінологічного, порівняльного, та аналітичного методів, що дає змогу розкрити особливості розвитку ювелірного мистецтва Київської Русі на прикладі знахідок Торговицького і Дорогобузького скарбів X–XIII ст. з Рівненщини. **Наукова новизна** роботи полягає в узагальненні та систематизації дослідження культурних пам'яток ювелірного мистецтва Русі, аналізі розвитку ювелірного мистецтва на прикладі знайдених артефактів Торговицького і Дорогобузького скарбів X–XIII ст. на Рівненщині. **Висновки.** Розвиток ювелірного мистецтва в Київській Русі значною мірою ілюструють знахідки скарбів, до складу яких входили жіночі та чоловічі прикраси — вироби із дорогоцінних металів. Серед унікальних пам'яток цього типу, виявлених за останні сорок років в Україні на землях Південно-Західної Русі (сучасна територія західних областей України) виділяються два скарби давньоруських речей з Рівненщини: випадково знайдені учнями Торговицької середньої школи Млинівського району 25 березня 1971 року і передані до Рівненського краєзнавчого музею; відкритий в 1975 році у житлі 3-А XIII ст. під час археологічного дослідження городища літописного міста Дорогобуж у с. Дорогобуж Гошчанського району археологічною експедицією Рівненського краєзнавчого музею. Можна стверджувати, що за часів Київської Русі ювелірне мистецтво з використанням художнього металу

досягло високої майстерності й вишуканості, які знайшли своє продовження в різноманітних формах традиційного і сучасного українського декоративно-ужиткового мистецтва.

Ключові слова: Київська Русь, Південно-Західні землі Русі, ювелірне мистецтво, художній метал, Торговицький і Дорогобузький скарби, вміст скарбів, датування вмісту скарбів, декоративно-ужиткове мистецтво Русі-України.

Relevance of research topic. Kyivan Rus was a country of highly developed crafts — pottery, metalworking, and jewellery. Jewellery art used to play a leading role in the culture of Kyivan Rus in X–XIII centuries [4; 5; 18; 26].

Purpose of the study. To This article is devoted to the study of the peculiarities of the development of jewellery art in Kyivan Rus on the example of unique findings of 1971 and 1975 — the Torhovytsia and Dorohobuzh treasures of X–XIII centuries in the Rivne region.

Presentation of the main material. The study of ancient Rus jewellery art began in late XIX century. These include the works of V. Antonovych, A. Artsykhovskiyi, M. Biliashivskiyi, D. Blifeld, V. Dovzhenko, V. Honcharov, B. Hrekov, M. Karger, V. Khvoika. Nowadays, these are the studies of H. Ivakin, A. Konovalov, M. Kuchera, M. Kuchinko, D. Mes, O. Mots, Yu. Nikolchenko, R. Orlov, P. Peniak, H. Peskova, B. Pryshchepa, T. Pushkina, B. Rybakov, N. Ryndina, M. Sahaidak, T. Saracheva, B. Tymoshchuk, P. Tolochko, R. Chaika and others.

In X century, local production of new types of jewellery appeared in Kyivan Rus, which is clearly confirmed by the findings of X–XIII centuries in Kyiv [24, 338–339]. They show the influence of Islamic toreutics, and some floral motifs are of purely oriental origin, others are animal motifs, reminiscent of works of Scandinavian art [22].

The development of jewellery art in Kyivan Rus is largely illustrated by the findings of treasures containing precious metals products of X–XIII centuries. The lands of Southwestern Rus, where numerous ancient Rus monuments are located, are no exception [12].

The highly developed artistic craft fully satisfied the needs of Rus population of this region [14, 183–190; 21, 138–140]. At the same time, a unique level of technique and technology, wide specialisation, and professionalism of jewellers were inherent in all ancient Rus lands [16].

Two treasures from the Rivne region stand out among the unique monuments of this type discovered in Ukraine over the past forty years: one accidentally found on 25 March 1971 at an ancient Rus settlement in the village of Torhovytsia, Mlyniv district [21, 80–81] and the

other discovered in 1975 during an archaeological study of the ancient settlement of the chronicle city of Dorohobuzh in the village of Dorohobuzh, Hoshcha district [16, 82–83].

The Torhovytsia treasure was accidentally found in the landslide of the inner part of the defensive rampart of the X–XIII centuries [15]. It consisted of 22 silver jewellery items: seven neck hryvnias, three bracelets, three temple rings, three rings, five earrings, and a lunnytsia (amulet in the form of a crescent moon with the tips facing down). The treasure also included a silver coin hryvnia, a fragment of a silver coin hryvnia, and five amber beads [17, 274–278]. All items are made of 916 hallmark silver.

1. Hryvnias: 14.3 cm in diameter, 1.8 cm in cross-section, hollow, woven from five twisted pair wires, weighing 135 g; 15.6 cm in diameter, 1.9 cm in cross-section, hollow, woven from three twisted pair wires, weighing 167 g; 16.5 cm in diameter, 2 cm in cross-section, hollow, woven from six pairs of wires, 207 g weight; 18 cm in diameter, 2 cm in cross-section, hollow, woven from four pairs of wires, weighing 442 g; 17 cm in diameter, 1.9 cm in cross-section, hollow, woven from five pairs of wires, with the weight of 267 g.

16.2 cm in diameter, 1.9 cm in cross-section, hollow, woven from three wires, weighing 216 g; 17.3 cm in diameter, 2 cm in cross-section, hollow, woven from five pairs of wires, weight — 247 g.

2. Bracelets: 8.5 cm in diameter, 1.7 cm in cross-section, woven from six wires with tips, weighing 96 g; 7.0 cm in diameter, 1.5 cm in cross-section, woven from thick wire with tips, weight — 62 g; 7.5 cm in diameter, 1.5 cm in cross-section, twisted from two wires without tips, weight 60 g.

3. Three wire temple rings with diameters 15, 15 and 20 mm.

4. Two rings made of braided wires.

5. “Volyn” type earrings consist of a wire ring decorated with silver beads and fringe.

6. Beads: cylindrical with a diameter of 13 mm, covered with seed beads (140 pcs.). The second one consists of a thin sphere covered with seed beads (134 pieces).

7. A 21x32 mm lunnytsia covered with 564 seed beads.

8. Coin hryvnias of the “Novgorod” type. The length of the complete product is 17.2 cm,

weight — 193 g. A fragment is 4.5 cm long, weighing — 57 g.

9. Five amber beads ranging in length from 13 to 9 mm.

The type of items from the Torhovytsia treasure fully corresponds to the composition of the Old Rus treasures of X–XIII centuries. The lunnytsia is the earliest item in terms of its date of manufacture [14, 188].

Beads covered with grain have a wide distribution area [6, 182–191].

Hryvnias and bracelets with tips are typical of the treasures of the XI–XII centuries. These items are considered traditional decorations of the ‘tribal’ elite [9, 101].

Twisted bracelets date back to the second half of the XII–XIII centuries [6, 22; 7, 139; 8, 101–103].

Wire temple rings are known mainly on the territory of the Halician-Volyn principality and in the lands of the southern Slavs. The period of their production ranges from the end of XI to the first half of XIII century [1, plate XX, 1; 16, 18; 16, 66, 149, fig. 35, I–II; 19, 16–23].

Earrings of the “Volyn” type are typical for the products of ancient Rus peasant jewellers of X — first half of XI century. Coin hryvnias of the “Novhorod” type are artifacts of the XI century.

The reason for the need to securely conceal the Torhovytsia treasure could be related to the events of 1149, when Yurii Dolhorukov’s troops attacked Lutsk. However, the reason could be different.

The entire collection of the Dorohobuzh treasure consisted of the following jewellery items [21, 29]:

1. Two pendants with a conical top, 3 cm high, decorated with grains. Attached to the conical base are 7 wire openwork chains 10–10.5 cm long.

2. A colt with a string of hollow balls. The central part of the shield is damaged.

3. A string of 13 balls from another colt.

4. Two chains of 9 hollow hemispheres, fastened with hinges, 20.5 cm long.

5. Two earrings of the “Kyiv” type with a diameter of 3 cm.

6. The ring is plate-shaped, wide in the middle.

All items from the treasure are made of 916 hallmark silver. This is the so-called “women’s forge”.

The pendants with a conical top are similar in technique to those known from other treasures of the XI–XIII centuries. [19, Table 18, 2; 27].

The three-beaded earrings of the Kyiv type are similar to the earrings from the Khmelnytskyi region’s treasure [26]. According to researchers and museum workers, “all the jewellery from the Dorohobuzh treasure is female and paired. It is difficult to say whether they belonged to the owner of the house in which they were found. These silver jewellery ornaments were quite expensive and indicated a rather wealthy woman — the wife of a boyar or merchant, because they were on the same property level. Archaeologist Bohdan Pryshchepa found and described this treasure. The manufacture was most likely Kyivan, since similar types of jewellery ornaments were made in Kyiv workshops. At one time, the Dorohobuzh treasure was exhibited abroad and was relatively well preserved” [2; 3]. The 1975 treasure from Dorohobuzh, in our opinion, is associated with the Tatar-Mongol massacre in the city in the winter of 1240–1241. This is confirmed by the dating of the fragments of pots — the first half of XIII century, found in dwelling 3–A, near the place where the treasure was hidden [21, 28–29, fig. 14].

All the findings were eventually transferred to the Rivne Regional Museum of Local Lore. With the outbreak of the full-scale war, both the Dorohobuzh and Torhovytsia treasures were removed from the permanent museum exhibition and transferred to the stock storage for security reasons. Meanwhile, the entire set of these items is available on the website, where descriptions and photos of each item are posted. The project was implemented in cooperation with the Museum Berlin-Karlsdorf, and the Rivne Regional Museum of Local Lore joined the German Museum-digital programme for the registration of museum objects. This is a global museum network, one platform of which is intended for internal use and works as a museum database, and the other is a website of museum objects from around the world (<https://ua.museum-digital.org/series/9>) [24].

The scientific novelty of the study lies in the generalisation and systematisation of the study of cultural monuments of jewellery art of Rus using the historical and cultural method, which is used to analyse the development of jewellery art on the example of the found artefacts of the Torhovytsia and Dorohobuzh treasures of X–XIII centuries in the Rivne region.

Conclusions. On the example of the Torhovytsia and Dorohobuzh treasures, we can state that jewellery art in the lands of Southwestern Rus (urban and rural) produced basically the same types of art metal jewellery

that are characteristic of other territories of Rus [14, 188; 21, 139]. There is evidence of a gradual collection of valuable items. Jewellery of Rus, similar to the contents of the above-mentioned treasures from the Rivne region, was marked by a high technical and technological level, and was in demand not only in the domestic but also in the foreign market [23, 335–340; 19]. Jewellery in Kyivan Rus reached its highest development in XII–XIII centuries [9]. The tradition was continued in ancient and modern Ukrainian decorative and applied arts.

References

1. Honcharov, V. K. (1950). Raiky Ancient Settlement. Kyiv [in Ukrainian].
2. Hordych, V. (n.d.). Treasure from Dorohobuzh in Rivne Region: Treasure from Dorohobuzh in Rivne Region: What Kind of Finding Is It and Where to See It. Retrieved from: <https://suspilne.media/rivne/439293-skarb-z-dorogobuza-na-rivnensini-so-ce-za-znahidka-i-de-ii-mozna-pobaciti/> [in Ukrainian].
3. Hordych, V. (n.d.). Torhovytsia Treasure: What is Known about One of the Most Valuable Collections Found in Rivne Region. Retrieved from: <https://suspilne.media/rivne/439767-torgovickij-skarb-so-vidomo-pro-odnu-z-najcinnisih-znajdenih-kolekcij-na-rivnensini/> [in Ukrainian].
4. Ihnatieva, D. (n.d.). Jewellery Art in Kiyvan Rus. URL: https://lvivmedievalclub.wordpress.com/2024/11/25/yuvelirne_mystetstvo_v_kyivskii_rusi/ [in Ukrainian].
5. The History of Jewellery in Ukraine. (n.d.). URL: <https://spadok.org.ua/starozhytnosti/istoriya-i-yuvelirnykh-pykras-v-ukrayini> [in Ukrainian].
6. Kovalenko, V. P. (1990). On the Historical Topography of the Chernihiv Stronghold. Problems of Archaeology of Southern Rus. Kyiv, 15–23 [in Ukrainian].
7. Kovalenko, V. P. (1994). Workshop of a Jeweller of the 13th Century in Liubech Stronghold. Antiquities of Rus–Ukraine. Kyiv, 132–140 [in Ukrainian].
8. Kuchinko, M. M. (1989). Horodyshe Treasure from Volyn. Archaeology, 2, 95–106 [in Ukrainian].
9. Linka-Heppener, N. (1948). Kopiivka Treasure. *Archaeology*, 2, 182–191 [in Ukrainian].
10. The Chronicle of Rus (1989). Kyiv [in Ukrainian].
11. Maksymenko, T. (n.d.). Jewellery as a Craft of Kyivan Rus. Retrieved from: https://lvivmedievalclub.wordpress.com/2021/09/19/juvelirna_sprava_jak_remeslo_kyjivskoi_rusi/ [in Ukrainian].
12. Mes, D. S. (n.d.). Jewellery of Kievan Rus. Retrieved from: https://www.rusnauka.com/8-NTSB_2015/Istoria/2_184835.doc.htm [in Ukrainian].
13. Mykhailova, R. D. (1994). Artistic Culture of Southwestern Rus in the Tenth and Early Eleventh Centuries. Extended Abstract of Candidate's Thesis. Kyiv [in Ukrainian].
14. Svieshnikov, I. K., Smishko, M. Yu., Chernysh, O. P., & Aulikh, V. V. (1976). Population of Prykarpattia and Volyn in the Era of the Decline of the Primitive Community System and in Old Rus. Kyiv [in Ukrainian].
15. Nikolchenko, Yu. M. (2001). Unique Finding by Students. History of Ukraine: Little-Known Names, Events, Facts, 18, 295–300 [in Ukrainian].
16. Nikolchenko, Yu. M. (1998). Culture of Pohorynnia Population of X–XIII Centuries on the Materials of the Chronicle Dorohobuzh. Rivne [in Ukrainian].
17. Nikolchenko, Yu. M. (2017). Treasure from Torhovytsia as Information Source for the Development of Jewellery Art of Southwestern Rus in the X–XIII Centuries. Ukraine in the World Historical Space: Proceedings of the All-Ukrainian Scientific and Practical Conference (Mariupol, 21 April 2017), 274–278 [in Ukrainian].
18. Orlov, R. S. (2001). Applied Arts: Church and Folk Art. History of Ukrainian Culture, 1(9). Kievan Rus. Kyiv. Retrieved from: litopys.org.ua [in Ukrainian].
19. Peskova, H. A. (1988). Treasures of Ancient Iziaslavl. *Archaeology*, 61, 16–35 [in Ukrainian].
20. Peniak, P. S. (1991). Organisation of Jewellery Production in Ancient Rus. Jewellery Manufacturing in Ukraine. Kyiv, 28–36 [in Ukrainian].
21. Pryshchepa, B. A. (2011). Dorohobuzh on Horyn in X–XIII Centuries. Rivne [in Ukrainian].
22. Svieshnikov, I. K. (1982). Reference Book on Archaeology of Ukraine. Rivne Region. Kyiv [in Ukrainian].
23. Tolochko, P. (1996). Kiyvan Rus. Kyiv [in Ukrainian].
24. Torhovytsia Treasure. (n.d.). Retrieved from: <https://ua.museum-digital.org/series/9> [in Ukrainian].
25. Jewellery Art of Ukraine. (n.d.). Retrieved from: <https://lib.kherson.ua/yuvelirne-mistetstvo-ukraini.htm> [in Ukrainian].
26. Yakubovskiy, V. I. (1975). Ancient Treasure from Horodyshe in Khmelnytskyi region. *Archaeology*, 16, 87–104 [in Ukrainian].

Література

1. Гончаров В. К. Райковецьке городище. Київ: Вид-во АН УРСР, 1950. 218 с.
2. Гордич В. Скарб з Дорогобужа на Рівненщині: що це за знахідка і де її можна побачити. URL: <https://suspilne.media/rivne/439293-skarb-z-dorogobuza-na-rivnensini-so-ce-za-znahidka-i-de-ii-mozna-pobaciti/> (дата звернення: жовтень 2024).
3. Гордич В. Торговицький скарб: що відомо про одну з найцінніших знайдених колекцій на Рівненщині. URL: <https://suspilne.media/rivne/439767-torgovickij-skarb-so-vidomo-pro-odnu-z-najcinnisih-znajdenih-kolekcij-na-rivnensini/> (дата звернення: жовтень 2024).

4. Ігнат'єва Д. Ювелірне мистецтво в Київській Русі. URL: https://lvivmedievalclub.wordpress.com/2024/11/25/yuvelirne_mystetstvo_v_kyivskii_rusi/ (дата звернення: жовтень 2024).
5. Історія ювелірних прикрас в Україні. URL: <https://spadok.org.ua/starozhytnosti/istoriya-yuvelirnykh-pykras-v-ukrayini> (дата звернення: жовтень 2024).
6. Коваленко В. П. До історичної топографії Чернігівського дитинця. *Проблеми археології Південної Русі*. Київ, 1990. С. 15–23.
7. Коваленко В. П. Майстерня ювеліра XIII ст. на дитинці Любеча. Старожитності Русі – України. Київ, 1994. С. 132–140.
8. Кучінко М. М. Городищенський скарб з Волині / М. М. Кучінко, Р. С. Орлов. *Археологія*. 1989. Вип.2. С. 95–106.
9. Лінка-Геппенер Н. Копіївський скарб. *Археологія*. 1948. Т. II. С. 182–191.
10. Літопис руський / переклад з давньорус. Л. Є. Махновця. Київ : Дніпро, 1989. 591 с.
11. Максименко Т. Ювелірна справа як ремесло Київської Русі. URL: https://lvivmedievalclub.wordpress.com/2021/09/19/juvelirna_sprava_jak_remeslo_kyjivskoi_rusi/ (дата звернення: жовтень 2024).
12. Месь Д. С. Ювелірні прикраси Київської Русі. URL https://www.rusnauka.com/8_NTSB_2015/Istoria/2_184835.doc.htm (дата звернення: жовтень 2024).
13. Михайлова Р. Д. Художня культура Південно-Західної Русі X-першої половини XI ст. : автореф. дис. ...канд. іст. наук. Київ, 1994. 20 с.
14. Населення Прикарпаття і Волині за добу розкладу первіснообщинного ладу та в давньоруський час / ред. колегія: І. К. Свешніков, М. Ю. Смішко, О. П. Черниш. В. В. Ауліх. Київ : Наукова думка, 1976. 222 с.
15. Нікольченко Ю. М. Унікальна знахідка учнів. Історія України: *Маловідомі імена, події, факти..* Вип. 18. Київ-Донецьк: Рідний Край, 2001. С. 295–300.
16. Нікольченко Ю. М. Культура населення Погориння X–XIII століть за матеріалами літописного Дорогобужа. Рівне: Евен, 1998. 325 с.
17. Нікольченко Ю. М. Скарб з Торговиці як інформаційне джерело розвитку ювелірного мистецтва Південно-Західної Русі X–XIII ст. Україна у світовому історичному просторі : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. (Маріуполь 21 квітня 2017 р.). Маріуполь: МДУ, 2017. С. 274–278.
18. Орлов Р. С. Прикладне мистецтво: церковне і народне. *Історія української культури*. Київ, 2001. Том 1. Розділ 9. Київська Русь. URL : litorus.org.ua (дата звернення: жовтень 2024).
19. Пескова Г. А. Скарби стародавнього Ізяславля. *Археологія*. 1988. Вип. 61. С. 16–35.
20. Пеняк П. С. Організація ювелірного виробництва Древньої Русі. *Ювелірна справа на Україні*. Київ, 1991. С. 28–36.
21. Прищепя Б. А. Дорогобуж на Горині у X–XIII ст. Рівне : ПП ДМ, 2011. 250 с.
22. Свешніков І. К. Довідник з археології України. Ровенська область / І. К. Свешніков, Ю. М. Нікольченко. Київ : Наукова думка, 1982. 115 с.
23. Толочко П. Київська Русь. Київ : Абрис, 1996. 360 с.
24. Торговицький скарб. URL: <https://ua.museum-digital.org/series/9> (дата звернення: жовтень 2024).
25. Ювелірне мистецтво України. URL: <https://lib.kherson.ua/yuvelirne-mistetstvo-ukraini.htm> (дата звернення: жовтень 2024).
26. Якубовський В. І. Давньоруський скарб з Городища Хмельницької області. *Археологія*. 1975. Вип. 16. С. 87–104.

*Стаття надійшла до редакції 11.10.2024
Отримано після доопрацювання 14.11.2024
Прийнято до друку 21.11.2024*